

Агуулга

- Оршил, түүхэн замнал
- Аж үйлдвэр
 - Уул уурхай олборлох салбар
 - Боловсруулах аж үйлдвэр
 - Цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамж
- Барилга
- Тээвэр холбоо, дэд бүтэц
- Бүртгэлтэй аж ахуй нэгж
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
 - аж үйлдвэр, барилгын салбарын дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
 - Аймгийн 1 хүнд ноогдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
- Дүгнэлт

Оршил

Энэхүү танилцуулга нь Дундговь аймгийн аж үйлдвэр үйлчилгээний салбар 2019 онд хэрхэн өсч хөгжсөн аймаг орон нутгийн эдийн засгийн хөгжилд ямар хувь нэмэр оруулсан, үйлдвэр, барилгын салбарын статистик үзүүлэлтүүдийг нэгтгэн бодлого боловсруулагчидад хүргэх зорилготой юм.

Аж үйлдвэрийн салбар нь уул уурхай олборлох салбар, боловсруулах аж үйлдвэр мөн цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамж гэсэн дэд бүлгүүдээс бүрддэг ба танилцуулгад орсон тоо мэдээллийн эх сурвалж нь аж үйлдвэрийн сар, улирал, жилийн мэдээ тайлан юм.

Ойлголт тодорхойлолт

Аж үйлдвэрийн салбарын үйл ажиллагааг аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажиллагчид, зардал, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн хэмжээ, борлуулалт, үндсэн хөрөнгө болон санхүүгийн үндсэн үзүүлэлтүүдээр илэрхийлж, аж ахуйн нэгжийн сар, жилийн тайлан, тооллого судалгааны үр дүнгийн тоон мэдээллийг ашиглан тэдгээрийг нэгтгэн гаргадаг.

Бүтээгдэхүүн гэж үйлдвэрлэлийн үр дүнд бий болсон бараа, үйлчилгээг хэлнэ.

Үйлдвэрлэл нь тухайн аж ахуйн нэгжийн зах зээлд болон өөрийн эцсийн хэрэглээнд зориулж үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээс бүрдэнэ.

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн гэж тайлант хугацаанд үйлдвэрлэсэн салбарын үйлдвэрлэлийг төлөөлөхүйц бүтээгдэхүүнийг хэлнэ.

Борлуулалт нь Тайлангийн хугацаанд худалдсан буюу гадагш гүйцэтгэсэн ажил үйлчилгээ, бүтээгдэхүүний борлуулалтыг хэлнэ.

Хэд хэдэн төрлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, ажил үйлчилгээ эрхэлдэг аж ахуй нэгжийг өндөр хувийн жинтэй бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээгээр нь холбогдох салбарт хамруулна.

Цахилгаан станц, нүүрсний уурхайн мэдээг үндэслэн цахилгаан, дулаан эрчим хүч, нүүрсний тэнцлийг жилд нэг удаа нэгтгэн гаргадаг.

Үйлдвэрлэсэн, импортлосон цахилгаан эрчим хүч, нүүрсний хэмжээ, цахилгаан станцын дотоод хэрэглээ, түгээлтийн болон шугамын алдагдал, хуваарилалтыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны голлох салбараар ангилж, биет хэмжээгээр тэнцэлд тусгаж байна.

Салбарын түүхэн замнал

Аймгийн хөгжлийн эхний 50 жил буюу социализмын үеийн хөгжлийн жилүүдэд олсон томоохон амжилтуудын нэг нь орчин үеийн аж үйлдвэрийн салбар үүсч хөгжсөн явдал юм. Тус аймагт 1942 онд нийтийн хоол боловсруулах гуанз байгуулагдсанаар хүнсний болон аж үйлдвэрийн суурь тавигджээ. Улмаар энэ нь өргөжиж 1974 он гэхэд 4 тасагтай 50 гаруй ажилтантай болж жилдээ 1.4 сая төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, 6 сая төгрөгийн борлуулалт хийж байв. 1986 онд талх, нарийн боов, гоймон, архи, ундаа, сүү боловсруулж үйлдвэрлэх үндсэн 6 цехтэй шинэ үйлдвэр ашиглалтанд орсон байна.

Үүнээс хойш 1949 онд аймгийн үйлдвэр хоршооллын артельд 1 мужаантай мод боловсруулах үйлдвэрийн суурь, 1948 онд гар ажиллагаатай хэвлэх үйлдвэр мөн

1961 оны 10 сарын 19-нд Эрдэнэдалай сумын нутаг Элэгний говийн нүүрсний ордод түшиглэн Цагаан овоогийн нүүрсний уурхайг 19 ажилтан, 5 гэр, 2 машинтай ашиглалтанд оруулснаар уул уурхай, олборлох салбарын суурь тус тус тавигдсанаар тус аймагт аж үйлдвэрийн салбар хөгжиж байсан байна. 1990 оны нийгэм эдийн засгийн өөрчлөлтөөр эдгээр үйлдвэрүүд хувьд шилжин ажиллаж байна.

1. Аж үйлдвэр

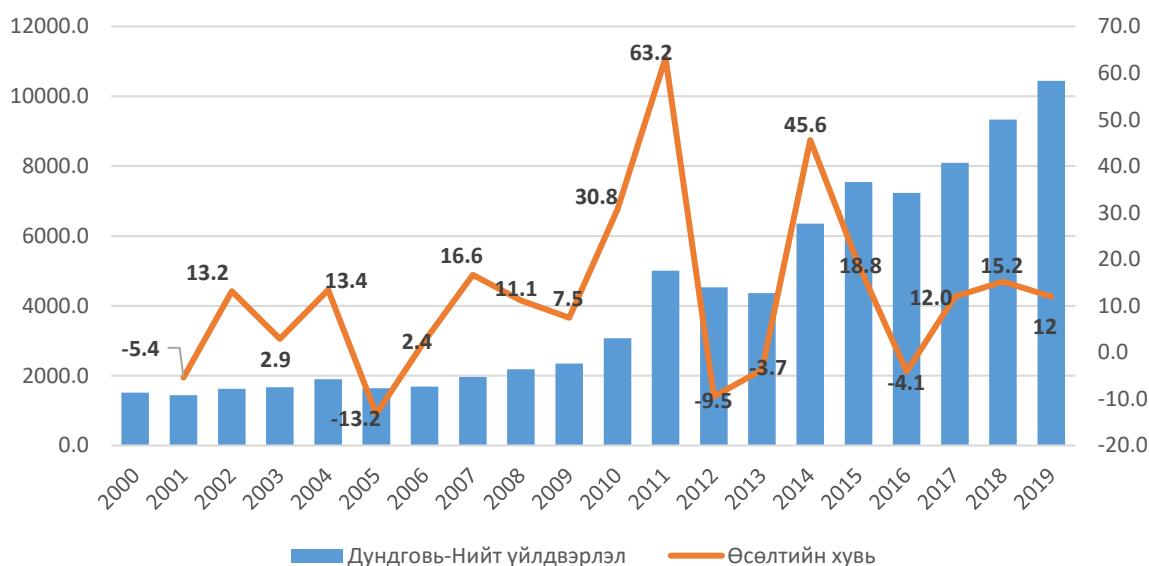

Дундговь аймгийн аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт 2019 онд /оны үнээр/ нийт 10445.5 сая төгрөг болсон байна. Энэ нь өмнөх онтой харьцуулахад 12.0 хувиар буюу 515.2 сая төгрөгөөр өссөн үзүүлэлт юм.

Дээрх өсөлтөнд уул уурхай олборлох аж үйлдвэр 26.3 хувиар, цахилгаан дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамж үйлдвэрлэл 2.1 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт, өсөлтийн хувийг Зураг.1-д харууллаа.

Зураг.1

Аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт, өсөлтийн хувь /2000-2019 он/

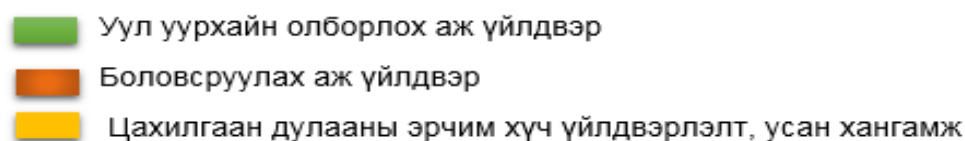
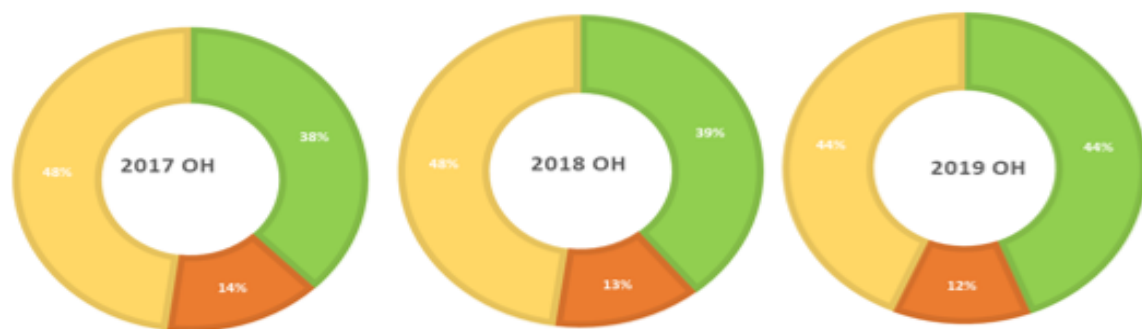
Мөн тухайн онд өмнөх онтой харьцуулбал боловсруулах аж үйлдвэрийн салбар 5.1 хувиар өссөн байна.

Хүснэгт-1. Аж үйлдвэрийн нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт/дэд салбараар, сая.төг/

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/ 2018 %
Дундговь-Нийт дүн	3066.5	5005.1	4530.5	4360.8	6349.9	7542.6	7233.1	8097.8	9330.3	10445.5	112.0
Уул уурхайн олборлох аж үйлдвэр	797.31	2427.3	1988.2	1209.5	3098.5	4033.5	2959.9	3049.5	3648.3	4606.3	126.3
Нүүрс	218.6	349.2	342.5	250.6	327.0	393.7	500.6	379.9	427.3	375.4	87.9
Гөлтгөнө	285.0	0.0	0.0	0.0	0.0	876.0	233.6	676.9	654.1	2174.4	332.4
Жонш	293.7	2078.0	1645.7	958.9	2771.5	2763.8	2225.7	1992.7	2566.9	2056.5	80.1
Боловсруулах аж үйлдвэр	801.06	748.9	819.0	1164.7	1264.0	1059.2	1152.9	1170.4	1225.8	1287.8	105.1
Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундаа үйлдвэрлэл	636.4	595.5	629.9	609.9	649.6	653.6	836.7	879.6	944.0	1016.1	107.6
Хуснэгт маягт үйлдвэрлэл	10.9	10.5	8.2	14.7	13.8	17.6	14.7	19.1	22.4	23.4	104.5
Боловсруулах бусад үйлдвэр	153.7	142.9	181.0	540.1	600.6	388.0	301.5	271.7	259.4	248.3	95.7
Цахилгаан дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэлт, усан хангамж	1468.1	1828.9	1723.3	1986.6	1987.4	2449.9	3120.3	3877.9	4456.2	4551.5	102.1
Цахилгаан, дулаан, уур үйлдвэрлэл	1322.7	1564.1	1420.4	1607.8	1599.5	1947.3	2605.4	3200.4	3773.3	3787.0	100.4
Ус ариутгал ус хангамж	145.4	264.8	302.9	378.8	387.8	502.6	514.9	677.5	682.9	764.5	111.9

2019 оны байдлаар аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлтийн 43.6 хувийг цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамж, 44.1 хувийг уул уурхайн олборлох аж үйлдвэр, 12.3 хувийг боловсруулах аж үйлдвэр тус тус эзэлж байна. Үйлдвэрийн салбарын бүтцийн өөрчлөлтийг сүүлийн 3 жилээр харууллаа. Зураг.2-т Аж үйлдвэрийн салбарын сүүлийн 3 жилийн бүтцийн өөрчлөлтийг дэд салбаруудаар харууллаа. 2019 оны салбарын бүтцийг өмнөх онтой харьцуулбал боловсруулах аж үйлдвэрийн салбар 12 хувь болж 1 пунктаар, цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамжийн үйлдвэрийн салбар 44 хувь болж 4 пунктаар буурсан бол уул уурай олборлох салбар 44 хувь болж өмнөх онтой харьцуулбал 5 пунктаар өссөн байна.Зураг.2

Аж үйлдвэрийн салбарын бүтэц хувиар

1.1 Уул уурхай олборлох аж үйлдвэр

2019 оны 1 сарын 1-ны байдлаар Дундговь аймгийн нутаг дэвсгэрт ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл 13 сумын нутагт 98, хайгуулын тусгай зөвшөөрөл 12 сумын нутагт 115, нийт 213 тусгай зөвшөөрөл байгаа бөгөөд эдгээрийн нийт талбайн хэмжээ 783 мянган га буюу нийт нутаг дэвсгэрийн 10.5 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт-2. Ашиглалт хайгуулын зөвшөөрөл олгосон байдал /сумаар/

Сумын нэр	Ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл		Хайгуулын тусгай зөвшөөрөл		Бүгд	Талбайн хэмжээ Мян.га	Газар нутгийн хэдэн хувийг эзлэх
	тоо	Талбай	тоо	Талбай			
		Мян.га		Мян.га			
1.Дэлгэрцогт					0	0	0.00
2.Дэрэн			3	6.3	3	6.3	1.73
3.Говь-Угтаал	11	5.1	3	3.9	14	9	3.31
4.Цагаандэлгэр	3	4.4	6	11	9	15.4	4.44
5.Баянжаргалан	29	22.2	11	24.2	40	46.4	14.50
6.Өндөршил	7	30.7	20	142	27	172.7	35.45
7.Гурвансайхан	13	49	13	62.7	26	111.7	20.44
8.Өлзийт	9	19	30	135.1	39	154.1	9.95
9.Хулд	4	4.3	20	126.3	24	130.6	21.44
10.Луус	2	0.2	10	46.7	12	46.9	14.82
11.Дэлгэрхангай	19	8.3	11	55.4	30	63.7	10.24
12.Сайхан-Овоо	1	1.4			1	1.4	0.34
13.Эрдэнэдалай	6	5.8	6	12.5	12	18.3	2.49
14.Сайнцагаан	6	5.3			6	5.3	1.58
15.Адаацаг	3	0.2	1	1	4	1.2	0.36
Дүн/давхардсан тоогоор/	113	155.9	134	627.1	247	783.0	10.5
Давхардаагүй тоогоор	98	155.9	115	627.1	213	783.0	10.5

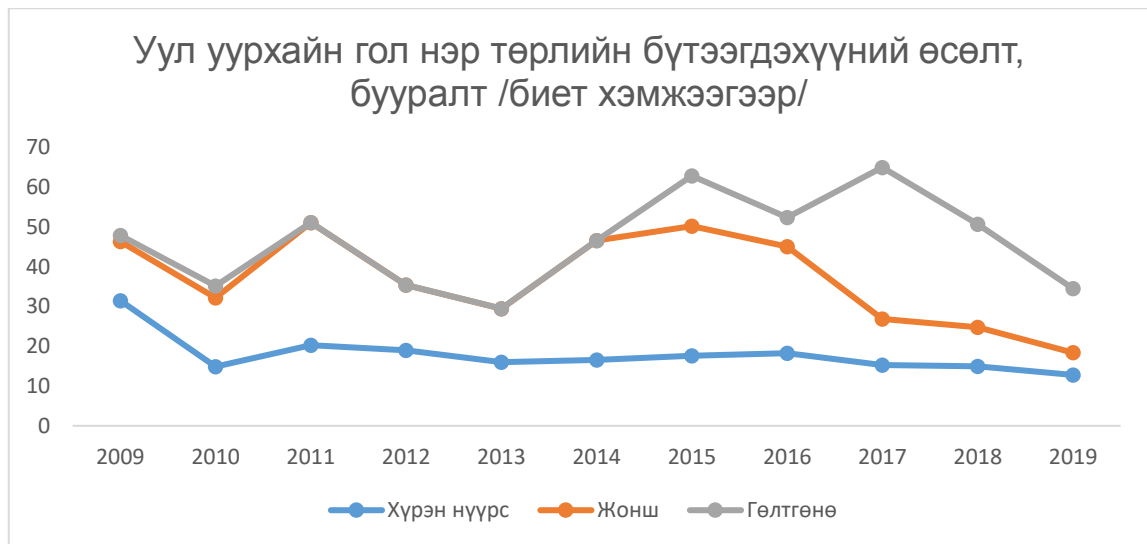
Ашиглалтын 98 тусгай зөвшөөрлийн 30 нь жоншны, 24 нь нүүрсний /7 орд/, 17 нь гөлтгөний /3 орд/, 5 нь барилгын материалын, 7 нь төмөр-цайрын, 5 нь алтны, 2 нь шохойн чулууны, 1 нь өнгөт металлын, 1 нь бал чулууны, 1 нь литийний, 1 нь перлитын орд газар байна. Эдгээрийг 74 аж ахуйн нэгж эзэмшиж байгаагийн дотоодын хөрөнгө оруулалттай-40, хамтарсан хөрөнгө оруулалттай-17, гадаадын 100% хөрөнгө оруулалттай-17 байна.

Хайгуулын 115 тусгай зөвшөөрлийг 92 аж ахуйн нэгж эзэмшиж байгаагийн дотоодын хөрөнгө оруулалттай - 72, хамтарсан хөрөнгө оруулалттай- 8, гадаадын 100 хувь хөрөнгө оруулалттай – 12 аж ахуй нэгж байна.

Уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт 2019 онд 4606.3 сая төгрөг болж өмнөх онтой харьцуулахад 26.3 хувиар буюу 958 сая төгрөгөөр өссөн байна. /Зураг.3/

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүнүүдийг өмнөх онтой харьцуулахад гөлтгөнө биет хэмжээгээр 32 хувиар, мөнгөн дүнгээр 3.4 хувиар буурсан бол нүүрс биет хэмжээгээр 2 хувиар буурч, мөнгөн дүнгээр 12.5 хувиар өссөн, жонш олборлолт биет хэмжээгээр 15.5 хувиар буурч, мөнгөн дүнгээр 28.8 хувиар өссөн байна. /Зураг.4,Хүснэгт.2/

Хүснэгт-3. Уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн

Нэр төрөл	Хэмжих нэгж	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018 /2017%
Хүрэн нүүрс	мян.тн	14.9	20.3	19	16	16.6	17.6	18.3	15.3	15	12.8	98.0
Жонш	мян.тн	17.3	30.8	16.4	13.5	30	32.6	26.8	11.6	9.8	5.6	84.5
Гөлтгөнө	мян.тн	3	0	0	0	0	12.7	7.3	38.1	25.9	16.1	68.0

1.2 Боловсруулах аж үйлдвэр

Боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэл 2018 онд 1287.7 сая төгрөг болж, өмнөх онтой харьцуулахад 5.1 хувиар өссөн байна. Тус салбарын энэхүү өсөлтөнд хүнсний бүтээгдэхүүн, ундаа үйлдвэрлэл өмнөх онтой харьцуулбал 7.6 хувиар, хүснэгт маягт үйлдвэрлэл 4.3 хувиар тус тус өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Харин боловсруулах үйлдвэрийн бусад үйлдвэрлэл 4.3 хувь буюу 11.1 сая.төгрөгөөр буурсан байна. / Зураг.5 /

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг өмнөх онтой харьцуулахад хүснэгт маягт, талх, бялуу, архи, ундаа, хиам, тараг, ааруул, модон эдлэл үйлдвэрлэл өссөн бол нарийн боов, чихэр, цэвэр ус, гоймон, хэрчсэн гурил, вакум цонх хаалга, оёдол эсгүүр үйлдвэрлэл буурсан үзүүлэлттэй байна. Боловсруулах аж үйлдвэрийн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүнүүдийг сүүлийн 10 жилээр өсөлт бууралтыг хүснэгт-4 д харууллаа.

Хүснэгт 2. Боловсруулах аж үйлдвэрийн гол нэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Хэмжих нэгж	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2018
Хүрэн нүүрс	мян.тн	14.9	20.3	19	16,0	16.6	17.6	18.3	15.3	15	12.8	0.85
Жонш	мян.тн	17.3	30.8	16.4	13,5	30	32.6	26.8	11.6	9.8	5.6	0.57
Гөлтгөнө	мян.тн	3	0	0	-	0	12.7	7.3	38.1	25.9	16.1	0.62
Дулааны эрчим хүч	мян.гкал	113.4	79.6	69.4	69.9	68.1	80.7	87.8	101.2	91.2	97	1.06
Түгээсэн цэвэр ус	мян.м3	40.9	70.9	58.7	80	76.4	100.3	89.1	122.3	121.9	140.6	1.15
Сувагжуулалт	мян.м3	26.8	41.2	37.7	44.8	49.8	66.9	67.7	78.3	84.7	93.2	1.10
Хүснэгт маягт	м,х,д,х	156.8	149.7	116.6	210.7	197.1	250.5	210.1	272.9	320.1	334.2	1.04
Талх	тн	116.6	100.6	109.7	75.3	89.5	99.5	115.2	116.8	126.2	147	1.16
Нарийн боов	тн	174.5	107.6	105.4	102.4	93.1	98.7	112.8	115.4	111.5	122.9	1.10
Чихэр	тн	0	0	0	1.5	1.8	2.5	2.5	3.4	3.3	2.9	0.88
Бялуу	тн	0	0	0	0	0.9	2.3	3.7	1.1	2.1	0.4	0.19
Архи	мян.л	70	52.8	44.3	27	18.5	17.1	27.1	27.9	29.3	25.1	0.86
Ундаа	мян.л	6.4	7.5	3.4	4.3	1.6	1.4	2	1.7	8.6	0.2	0.02
Цэвэр ус	мян.л	3.2	5.7	2.1	5	5.7	8.4	7	15.4	24.1	50.3	2.09
Гоймон	тн	4.9	9.2	20.1	28.8	23.8	20.6	20.2	20.4	16.6	10.1	0.61
Хэрчсэн гурил	тн	0	0	0	5	9.4	8.8	9.1	9.6	4.2	3.1	0.74
Хиамны зүйл	тн	4.5	5.1	2.6	4	1.7	1.5	0.4	0.4	0.8	0.5	0.63
Тараг	мян.л	8	5.6	7.6	11.7	18.2	9.3	12.9	5.4	6	9.5	1.58
Хоормог	мян.л	1.2	2.5	2.7	1.1	0.6	0.2	0.7	0.7	0.5	0.8	1.60
Ааруул	тн	1.3	1.2	2.4	0.7	1.5	1.6	1.1	0.9	3.3	1.2	0.36
Вакум хаалга,цонх	м ²	800	610	550	493	812	331	500	220	207	325	1.57
Блок	мян.ш	21.8	11.6	8.5	45.6	78.6	28.7	41.6	20	7.2	5.4	0.75
Оёдол эсгүүр	мян.төг	11916	13059	24379	281756	194144	76204	92103	67765	54427	27685	0.51
Модон эдлэл үйлдвэрлэл	мян.төг	36205	47860	89201	120714	144975	214948	208273	102643	151560	125471	0.83

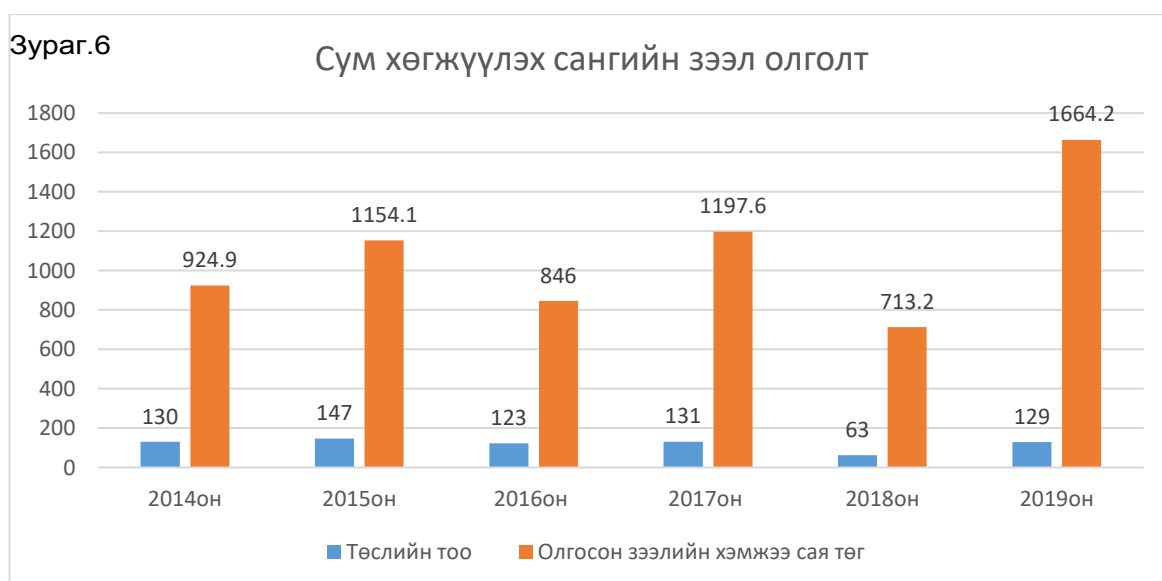
Боловсруулах аж үйлдвэрийн нийт үйлдвэрлэлийг бүтцээр нь авч үзвэл хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл 78.9 хувь, хэвлэх үйлдвэр 1.8 хувь, боловсруулах үйлдвэрийн бусад салбарын үйлдвэрлэл 19.3 хувийг тус тус эзэлж байна. Энэ нь өнгөрсөн онтой харьцуулахад хүнсний үйлдвэрлэлийн эзлэх хувь 1.9 пунктээр, хүснэгт маягт үйлдвэрлэлийн эзлэх хувь өөрчлөгдөөгүй бол харин боловсруулах үйлдвэрлэлийн бусдын эзлэх хувь 1.8 пунктээр буурсан үзүүлэлттэй байна.

Аймгийн боловсруулах бусад салбарын үйлдвэрлэлийн дийлэнх хувийг жижиг дунд бизнес эрхлэгчид бүрдүүлж байна. Монгол улсын төрөөс жижиг дунд үйлдвэрлэгчидийг дэмжих зорилгоор тогтмол хэрэгжүүлдэг сангуудын мэдээллийг харвал “Жижиг дунд үйлдвэрийг дэмжих сан” сүүлийн 3 жил буюу 2016, 2017, 2018 онд тус аймагт зээл олгогдоогүй бөгөөд Жижиг дунд үйлдвэрийн бодлогын сангаас 2017 онд 1 ААН 1 төсөл, 2018 онд 2 ААН 2 төсөлд нийт 900 сая төгрөгийн зээл авсан

байна. 2019 онд тус аймагт “Жижиг дунд үйлдвэрийг дэмжих сан” –аас 1 тэрбум төгрөг хуваарьлагдаад байна.

Сум	2018 он				2019 он			
	төслийн тоо	зээлийн хэмжээ /МЯН.ТӨГ/	Шинэ ажлын байр	Хадгалагдсан ажлын байр	төслийн тоо	зээлийн хэмжээ /МЯН.ТӨГ/	Шинэ ажлын байр	Хадгалагдсан ажлын байр
Сайнцагаан	20	318,200	30	26	21.0	430,000.0	27.0	82.0
Луус	1	20,000	-	1	4.0	62,000.0	2.0	28.0
Хулд	8	56,500	8	-	8.0	83,500.0	4.0	4.0
Дэлгэрхангай	-	-	-	-	13.0	136,500.0	18.0	4.0
Сайхан-Овоо	-	-	-	-	8.0	75,500.0	9.0	3.0
Эрдэнэдалай	15	127,000	18	14	6.0	94,000.0	10.0	4.0
Адаацаг	6	65,500	6	-	4.0	80,000.0	3.0	1.0
Дэлгэрцогт	4	40,000	3	1	4.0	50,000.0	3.0	1.0
Дэрэн	-	-	-	-	14.0	105,000.0	8.0	14.0
Цагаандэлгэр	-	-	-	-	11.0	137,000.0	14.0	25.0
Говь-Угтаал	-	-	-	-	3.0	35,000.0	1.0	2.0
Баянжаргалан	-	-	-	-	7.0	139,700.0	8.0	4.0
Өндөршил	1	10,000	-	1	2.0	20,000.0	5.0	4.0
Гурвансайхан	4	39,000	6	1	11.0	100,000.0	11.0	14.0
Өлзийт	4	37,000	8	4	13.0	116,000.0	22.0	10.0
Нийт	63	713,200	79	48	129.0	1,664,200.0	145.0	200.0

Жижиг дунд үйлдвэрийг дэмжих зорилготой Сум хөгжүүлэх сан сүүлийн жилүүдэд тогтмол зээл олгосон байна. Сум хөгжүүлэх сан 2018 онд аймгийн хэмжээнд 63 төсөлд 713.2 сая төгрөгийн зээлийг олгосон бөгөөд үүний үр дүнд 48 ажлын байр хадгалагдаж, шинээр 79 ажлын байр нэмэгджээ. Зураг.6

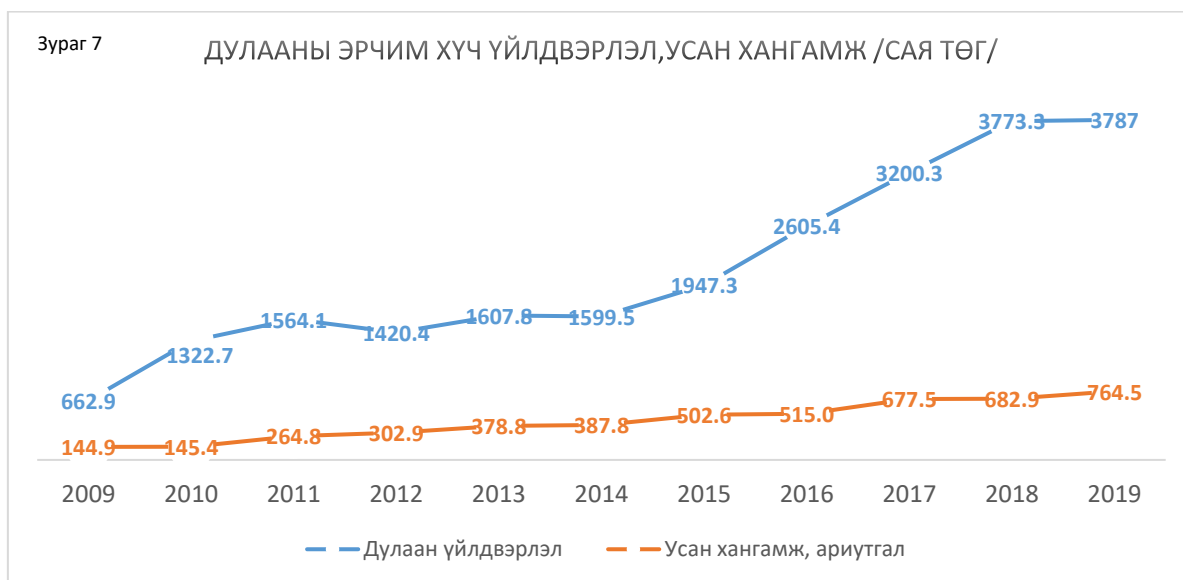

1.3 Цахилгаан дулаан үйлдвэрлэл, усан хангамж

Дундговь аймгийн төв болон 14 сум бүхэлдээ төвлөрсөн эрчим хүчний системд холбогдсон бөгөөд тус аймагт Багануур-Зүүн өмнөд бүсийн Цахилгаан Түгээх Сүлжээ ТӨХК-ийн Дундговь Цахилгаан Түгээх сүлжээ салбар ажиллаж байна. Дулаан хангамжийн хувьд аймгийн төв Сайнцагаан сумын аж ахуй нэгжүүд болон аймгийн айл өрхийн хэрэглэгчдэд Ган-Илч ХХК, Тэвшийн говь ХХК болон Дундговь-Ус ОНӨУҮГ, Ариунболор ХХК-ууд дулаан үйлдвэрлэн түгээж байна. Мөн аймгийн нийт 14 сумаас 12 сум нь төвлөрсөн халаалтын системд холбогдоод байгаа бөгөөд үүнээс 6 суманд Ган-Илч компани дулаанаар ханган ажиллаж байна.

Дундговь аймгийн төв болон 14 сумын нийт хүн амын цэвэр усны хэрэглээг газрын гүний усаар хангаж байна. Тус аймгийн усан хангамж болон цэвэр бохир усны хангамж ариутгалын салбарт Дундговь-Ус ОНӨҮГ дангаараа үйл ажиллагаагаа явуулж аймгийн иргэдийн эрэлт хэрэгцээг ханган ажиллаж байна. Дундговь –Ус ОНӨҮГ нь Дундговь аймгийн төв Сайнцагаан сумын хүн ам, албан газар, аж ахуй нэгжийг цэвэр усаар хангах, бохир усыг татан зайлуулж цэвэрлэн халдваргүйжүүлэх, нийтийн халуун усны ашиглалт, 2.1, 0.5 мв хүчин чадалтай нам даралтын зуухны ашиглалтыг хариуцаж дулаан үйлдвэрлэх түгээх үйлчилгээг холбогдох тусгай зөвшөөрлүүдийн дагуу хариуцан ажилладаг 100 хувийн орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар юм.

Цахилгаан дулаан үйлдвэрлэл, усан хангамжийн салбар 2019 онд 4551.5 сая төгрөгт хүрч өмнөх оноос 2.1 хувиар буюу 95.4 сая төгрөгөөр өссөн байна. /Зураг.7/

Мөнгөн дүнгээр авч үзвэл өмнөх онтой харьцуулахад дулаан үйлдвэрлэл 3787.0 сая төгрөгт хүрч, 0.4 хувь буюу 13.7 сая төгрөгөөр, усан хангамж ариутгал 764.5 сая төгрөгт хүрч 11.9 хувиар буюу 81.6 сая төгрөгөөр тус тус өссөн байна. Салбарын гол нэр төлийн бүтээгдэхүүнийг биет хэмжээгээр өмнөх онтой харьцуулвал сувагжуулалт 10.0 хувиар өссөн бол дулааны эрчим хүч 6.4 хувиар, түгээсэн цэвэр ус 15.3 тус тус өссөн байна.

Хүснэгт-7. Цахилгаан дулаан үйлдвэрлэл, усан хангамжийн салбарын гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн

Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2018
Цахилгаан дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамж												
Дулааны эрчим хүч	мян.ккл	113.4	79.6	69.4	69.9	68.1	80.7	87.8	101.2	91.2	97	106.4
Түгээсэн цэвэр ус	мян.м3	40.9	70.9	58.7	80	76.4	100.3	89.1	122.3	121.9	140.6	115.3
Сувагжуулалт	мян.м3	26.8	41.2	37.7	44.8	49.8	66.9	67.7	78.3	84.7	93.2	110.0

2. Барилга

Дундговь аймгийн хэмжээнд 2019 онд 146164.5 сая төгрөгийн барилга угсралт их засварийн ажил хийгдэж, өнгөрсөн онтой харьцуулахад 15 дахин өссөн байна. Энэ онд 145466.5 сая төгрөгийн барилга угсралтын ажил, 698.0 сая төгрөгийн их засварын ажил хийжээ. /Зураг.8.1.2/

Зураг 8.1

Зураг 8.2

2019 онд 4285.0 сая төгрөгийн орон сууцны барилга, 678.2 сая төгрөгийн худалдаа үйлчилгээний зориулалттай барилга, 1872.0 сая төгрөгийн эмнэлгийн зориулалттай барилга, 3272.1 сая төгрөгийн цэцэрлэгийн барилга, 4062.5 сая төгрөгийн сургуулийн барилга, 3739.0 сая төгрөгийн конторын барилга, 728.3 сая төгрөгийн орон сууцны бус бусад барилга, 125760.0 сая төгрөгийн эрчим хүчний зориулалттай барилга, 944.8 сая төгрөгийн соёлын зориулалттай барилга, 124.4 сая төгрөгийн бусад /зам талбайн/ ажил, 698.0 сая төгрөгийн орон сууцны бус их засварын ажил хийгдсэн байна.

Хүснэгт-8. Дундговь аймгийн барилга угсралт, их засварын ажлын бүтэц /сая.төг/

№	Барилгын төрөл	2014 он	2015 он	2016 он	2017 он	2018 он	2019 он	2018/2017 хувь
1	Орон сууцны барилга	4110.3	557.7	1950.0	1620.0	700.0	3485.0	497.9
2	Орон сууцны барилга, гарааштай	3032.0	400.0	0.0		0.0	800.0	-
3	Худалдаа, үйлчилгээний	768.4	1436.7	4033.2	1462.3	3330.5	678.3	20.4
4	Эмнэлэг	376.0	861.0	179.3	300.0	1350.0	1872.0	138.7
5	Цэцэрлэг	2122.8	258.5	0.0	-	-	3272.1	-
6	Сургууль	2260.6	4818.0	130.0	-	1509.9	4062.5	269.0
7	Соёлын	1140.0	2280.7	599.5	-	-	944.8	-
8	Спорт, биеийн тамир	187.7	1562.5	0.0	-	629.0	-	-
9	Конторын	1117.1	809.5	1460.5	80.3	85.0	3739.0	-
10	Орон сууцны бус бусад барилга	731.1	1259.2	376.6	459.7	1254.2	728.4	58.1
11	Эрчим хүчний	4503.8	128.7	195.0	44.9	97.5	125760.0	-
12	Хатуу хучилттай авто зам	0.0	1655.7	413.9	820.7	0.0	-	-
13	Сайжруулсан хөрсөн зам	0.0	1655.7	95.0	-	-	-	-
14	Далан, суваг, шугам	2081.1	453.6	0.0	164.3	15.7	-	-
15	Бусад (бусад зам, талбайн ажил)	1219.7	1886.7	220.3	268.3	-	124.4	-
16	Орон сууцны барилгын их засвар	116.4	0.0	1350.4	169.0	0.0	-	-
17	Орон сууцны бус барилгын их засвар	1734.3	1022.2	0.0	2562.1	543.2	698.0	128.5
18	Инжежерийн барилга байгууламжийн их засвар	397.2	0.0	94.5	52.0	0.0	-	-
	Нийт	25898.6	21046.3	11098.3	8003.6	9515.0	146164.5	-

2019 онд манай аймагт өрнөсөн томоохон бүтээн байгуулалтаас дурдвал Улаанбаатараас Мандалговь чиглэлийн 330 кВ-ын хүчин чадал бүхий 2 дэд

станцтай цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын ажил, Дундговь Говийн тэнгэрийн хашаанд Цахилгаан дамжуулах үндэсний сүлжээ ТӨХК-ийн 3 давхар конторын барилга, Дундговь аймаг, Дэлгэрхангай, Дэрэн сумын 320 хүүхдийн суудал бүхий 2 давхар сургуулийн барилга зэрэг томоохон барилга баригдсан байна.

3.Тээвэр холбоо

Тээвэр 2019 оны байдлаар зорчигч тээвэр 28.5 мянга болж өмнөх оноос 3.7 хувиар буурч, зорчигч эргэлт мөн 4.4 хувиар буурч 7782.5 мян.хүн.км болсон байна.

Хүснэгт-9. Зорчигч тээврийн мэдээ

Үзүүлэлт	хэмжих нэгж	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/ 2018
Зорчигч эргэлт	мян.хүн .км	12530.6	5961.7	12004.8	8057.5	8140	7782.5	95.6
Зорчигчид Орлого	мян.хүн мян.төг	30.2	18.8	43.6	29.3	29.6	28.5	96.3
		53455.6	30757.2	32450.7	31601.5	34092.1	33924.0	99.5

Зорчигч тээврийн орлого 33.9 сая төгрөг болж өмнөх оноос 0.5 хувиар буюу 0.2 мянган төгрөгөөр буурсан байна. /Зураг.9/

Холбоо: Дундговь аймгийн хувьд Өлзийт, Дэлгэрхангай сумдаас бусад бүх сумд шилэн кабельд холбогдсон бөгөөд сумдууд шилэн кабель ашиглаж өндөр хурдаар интернэтэд холбогдож байна. Мөн 2019 онд тус аймгийн төвд Харилцаа холбооны салбарын тэргүүлэгч компаниудын нэг Юнител группын Юнивишн компани өрхийн интернэтийн холбоос, телевизийн суваг, суурин утас гурвыг нэгтгэсэн гурвалсан үйлчилгээ Юнивишн IPTV үйлчилгээг амжилттай нэвтрүүлсэн байна. Үүрэн телефоны сүлжээний хувьд юнител, мобиком бүх сумдад, скайтелын сүлжээ 11 сум

/Цагаандэлгэр,Өлзийт сумдын сүлжээ ажиллахгүй байгаа/, жимобайл 15 суманд сүлжээтэйг, мобиком компани 15 суманд, юнител компани өөрийн сүлжээтэй Дэлгэрхангай сумаас бусад бүх сумдад 4 жи технологи нэвтрүүлж хэрэглэгчиддээ өндөр хурдны интернет ашиглах боломжийг хангаж өгсөн байна.

Хүснэгт-10. Үүрэн телефоны сүлжээ

Сумд	Мобиком	Скайтел	Юнител	Жи-Мобайл
Дэлгэрцогт	4жи	3жи,	4жи	3жи
Дэрэн	4жи	3жи	4жи	3жи
Говь-Угтаал	4жи	3жи	4жи	3жи
Цагаандэлгэр	4жи		4жи	3жи
Баянжаргалан	4жи	3жи	4жи	3жи
Өндөршил	4жи	3жи	4жи	3жи
Гурвансайхан	4жи	3жи	4жи	3жи
Өлзийт	4жи		4жи	3жи
Хулд	4жи	3жи	4жи	3жи
Луус	4жи	3жи	4жи	3жи
Дэлгэрхангай	4жи	-	3жи	3жи
Сайхан-овоо	4жи	-	4жи	3жи
Эрдэнэдалай	4жи	3жи	4жи	3жи
Сайнцагаан	4жи	3жи	4жи	3жи
Адаацаг	4жи	3жи	4жи	3жи

Холбооны салбарын мэдээгээр 2019 онд тарифын орлого 474.9 сая төгрөг болж өмнөх онтой харьцуулахад 10.1 хувиар өссөн байна. Интернет цэгээр үйлчлүүлэгчдийн тоо 2637 болж өмнөх онтой харьцуулахад 2 дахин өссөн бол суурин телефон цэгийн тоо 399 болж мөн 14.7 хувиар буурчээ.

Хүснэгт-11. Холбооны мэдээ

Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018 /2017
Тарифын орлого	сая.төг	259.22	325.2	428.6	366.4	433.8	431.3	474.9	110.1
Үүнээс хүн амын	сая.төг	76.812	99.35	88.6	85.3	74	44.4	93	209.5
Суурин телефон цэг	тоо	695	686	647	640	518	468	399	85.3
Интернет цэгийн үйлчлүүлэгчдийн тоо	тоо	10884	13573	9863	9329	4665	1318	2637	200.1

4.Бизнес регистрийн сан.

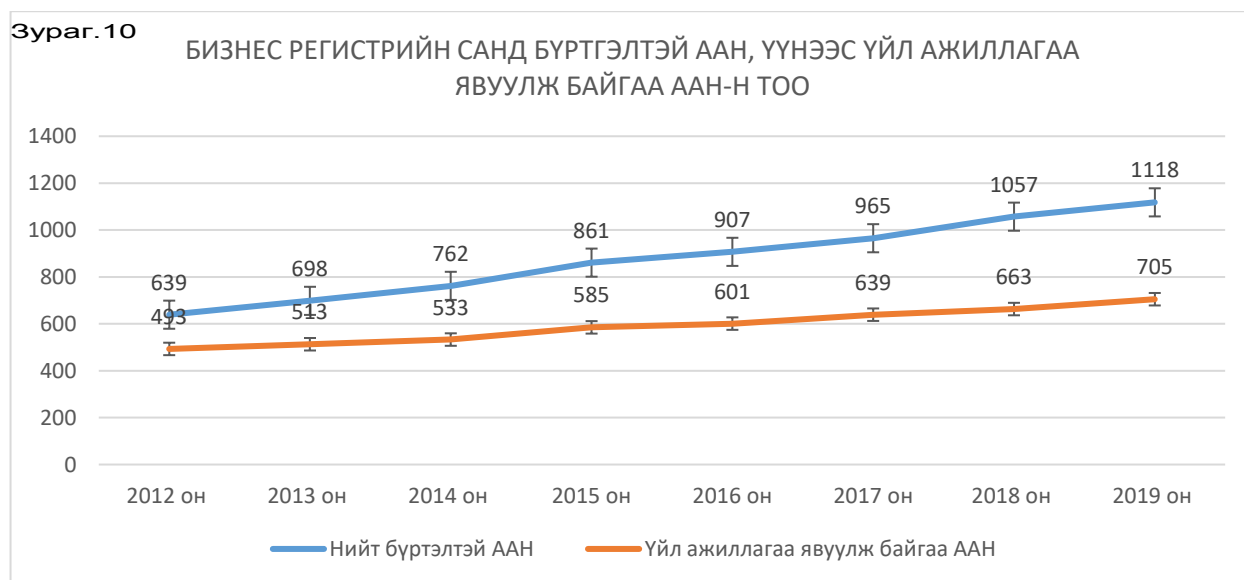
Статистикийн хэлтсийн бизнес регистрийн санд 2019 оны байдлаар аймгийн хэмжээнд нийт 1118 аж ахуй нэгж бүртгэлтэй байгаа нь өнгөрсөн оноос 5.7 хувиар

өссөн үзүүлэлт байна. Үүнээс 544 төрийн бус байгууллага, 161 төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, 705 ААНБ байна. Нийт аж ахуй нэгжийг үйл ажиллагаа эрхлэлтийн байдлаар, сумаар хүснэгт-11. д харууллаа.

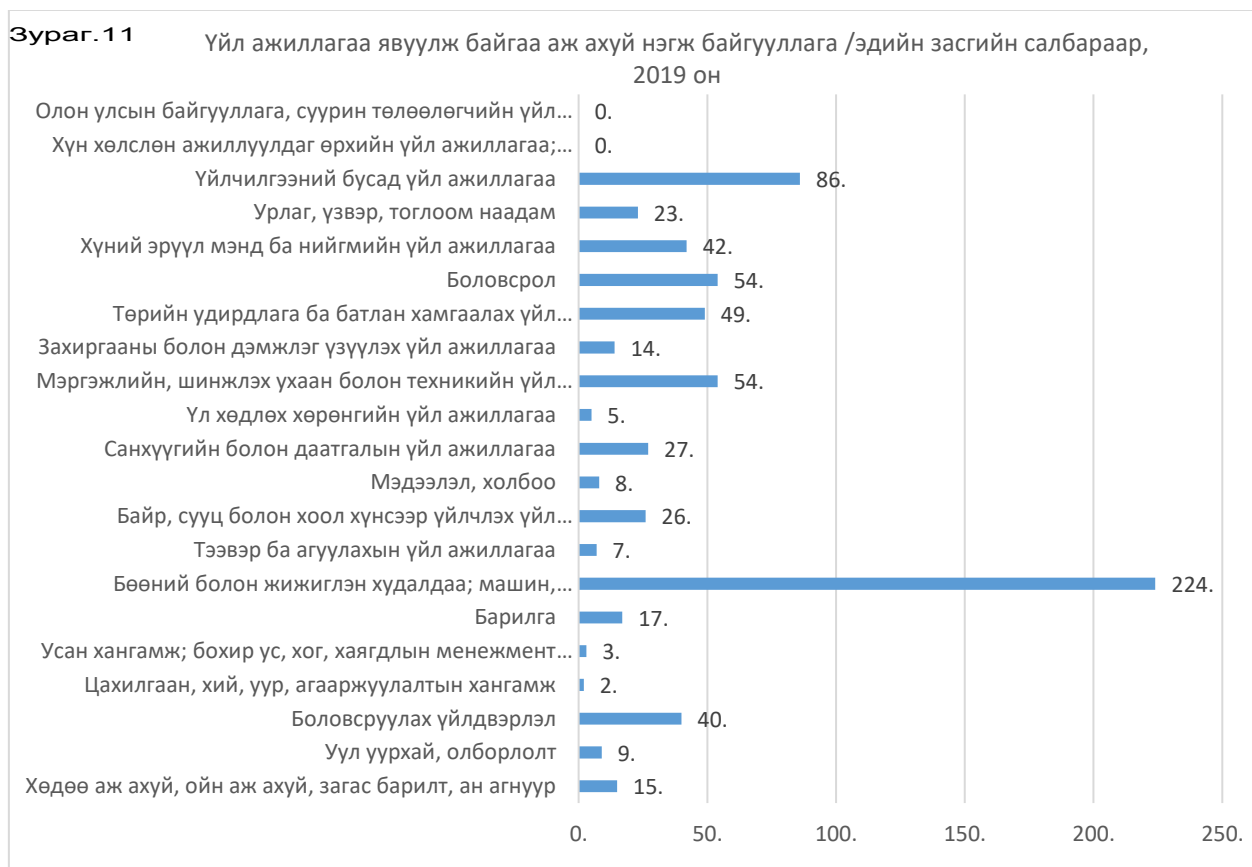
Хүснэгт-12. Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй нийт аж ахуй нэгж, үйл ажиллагаа эрхлэлтийн байдлаар, сумаар

Сумдын нэр	Үйл ажиллагаа явуулж байгаа		Үйл ажиллагаа эхлээгүй		Үйл ажиллагаа түр зогсоосон		Үйл ажиллагаа бүрэн зогсоосон		Олдохгүй байгаа болон бусад		Нийт	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Дундговь												
нийт	663	705.	183	219.	173.	149.	36.	43.	2.	2.	1,057.	1,118.
Дэлгэрцогт	20	20.	3	3.	0.	0.	1.	1.	0.	0.	24.	24.
Дэрэн	16	17.	3	2.	1.	0.	2.	3.	0.	0.	22.	22.
Говь-Угтаал	18	18.	3	5.	3.	3.	0.	0.	0.	0.	24.	26.
Цагаандэлгэр	15	15.	4	5.	0.	0.	1.	1.	0.	0.	20.	21.
Баянжаргалан	22	21.	11	22.	2.	2.	1.	2.	0.	0.	36.	47.
Өндөршил	23	24.	4	6.	14.	14.	1.	2.	0.	0.	42.	46.
Гурвансайхан	22	22.	8	11.	7.	7.	1.	1.	0.	0.	38.	41.
Өлзийт	20	22.	8	13.	5.	3.	2.	2.	0.	0.	35.	40.
Хулд	30	31.	5	6.	9.	7.	1.	1.	0.	0.	45.	45.
Луус	18	19.	9	14.	1.	1.	0.	0.	0.	0.	28.	34.
Дэлгэрхангай	26	27.	5	6.	4.	4.	2.	2.	0.	0.	37.	39.
Сайхан-Овоо	31	34.	1	1.	3.	2.	0.	0.	1.	1.	36.	38.
Эрдэнэдалай	37	39.	6	6.	8.	8.	1.	1.	0.	0.	52.	54.
Сайнцагаан	338	370.	112	117.	110.	93.	22.	26.	1.	1.	583.	607.
Адаацаг	27	26.	1	2.	6.	5.	1.	1.	0.	0.	35.	34.

Нийт ААН-ийн 63,1 хувь нь буюу 705 ААН, байгууллага идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байна. Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй нийт ААНБ болон үйл ажиллагаа идэвхтэй явуулж байгаа ААНБ-н тоог сүүлийн жилүүдээр графикт харууллаа. /Зураг.10/

Үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуй нэгж, байгууллагыг салбараар авч үзвэл 20,03 хувь буюу 224 нь бөөний болон жижиглэн худалдааны чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлж байна. Дэлгэрэнгүйг Зураг.11-т харууллаа.

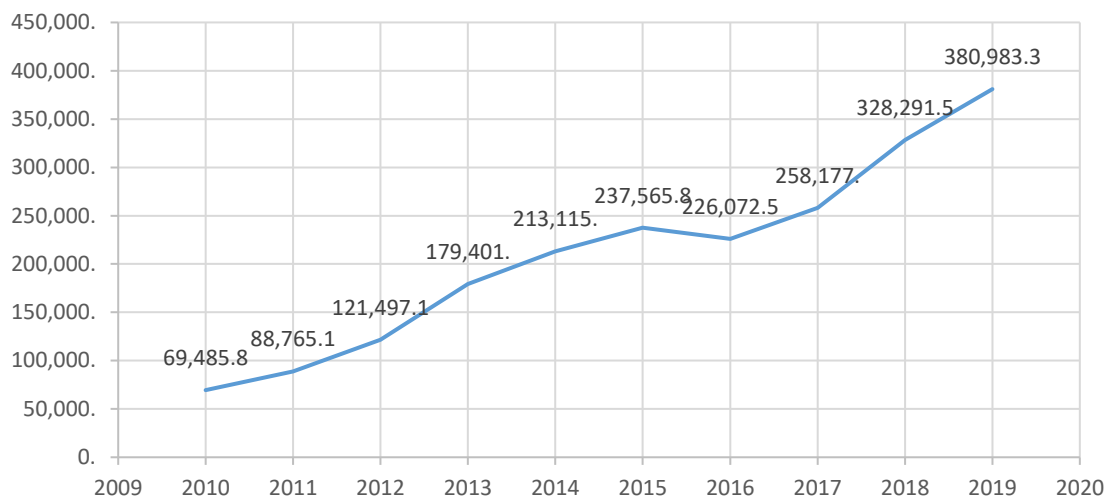
5.Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн/ДНБ/

ДНБ нь тухайн нутаг дэвсгэрийн хүрээнд дотоод гадаадын аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэдийн нэг жилийн хугацаанд шинээр бий болгосон нийт нэмэгдэл өртгийн хэмжээ юм. ДНБ-ийг үйлдвэрлэлийн, эцсийн ашиглалтын, орлогын гэсэн 3 аргаар тооцдог бөгөөд Аймгийн ДНБ-ийг Монгол улсын Үндэсний Статистикийн хорооноос харьяатын зарчмыг баримтлан тооцож байна. Аймаг бүсийн ДНБ-ийг үйлдвэрлэлийн болон орлогын аргыг хослуулан тооцдог.

2019 оны аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн оны үнээр урьдчилсан гүйцэтгэлээр 380.9 тэрбум төгрөг болж өмнөх онтой харьцуулахад 16 хувиар буюу 52.7 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна./Зураг.12/

Зураг.12

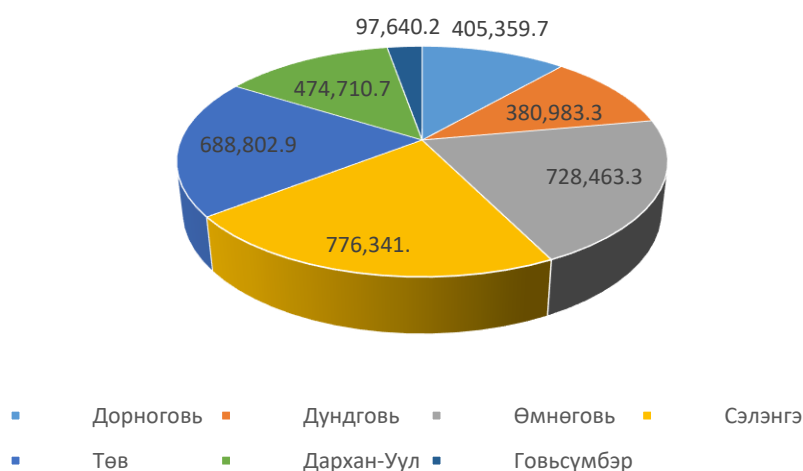
ДОТООДЫН НИЙТ БҮТЭЭГДЭХҮҮН/ОНЫ ҮНЭЭР, ТЭРБУМ.ТӨГ/

Дундговь аймгийн ДНБ 2019 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр төвийн бүсийн ДНБ-ий 10.7 хувийг эзлэж байна./Зураг.13/

Зураг.13

Төвийн бүсийн ДНБ бүтэц-2019

Аймгийн ДНБ-ийг бусад төвийн бүсийн аймгуудтай харьцуулан сүүлийн жилүүдээр хүснэгтэд харууллаа.

Хүснэгт-13. Төвийн бүсийн аймгуудын ДНБ, сая.төг

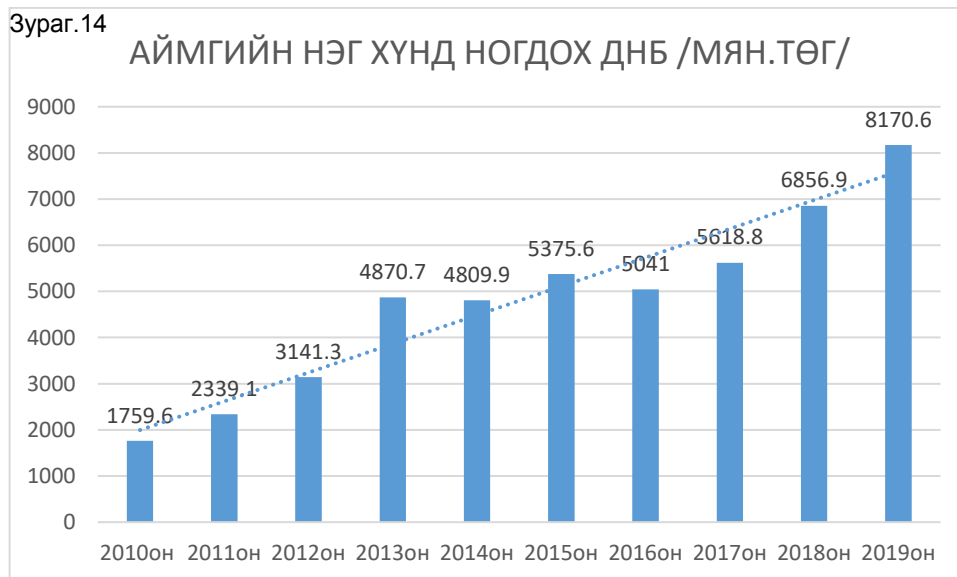
Төвийн бүсийн аймгууд	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*	2019/2018
Дорноговь	308754.4	261319.1	272288.4	296014.8	349617.2	405359.7	115.9
Дундговь	213115	237565.8	226072.5	258177	328291.5	380983.3	116.0
Өмнөговь	335829.8	281273.5	404035.8	714470.2	597384.9	728463.3	121.9
Сэлэнгэ	586241.7	574519.5	555423	598216.1	680615.3	776.341	114.0
Төв	474494.1	542576.3	510608.8	510446.5	594206.5	688802.9	115.9
Дархан-Уул	362087.7	367262.7	387260.4	409544.4	435751.1	474710.7	108.9
Говьсүмбэр	72860.8	83724.4	83354.9	83959.4	91702.8	97640.2	106.5

2019 оны ДНБ-ий бүтцийг салбараар авч үзвэл ХАА-н салбар 57.6 хувь, Аж үйлдвэрлэл, Барилгын салбар 19,7 хувь, Үйлчилгээний салбар 24 хувийг тус тус эзэлж байна. ДНБ-ий бүтцийг эдийн засгийн салбараар сүүлийн 6н жилээр дэлгэрэнгүй хүснэгт 14-т харууллаа.

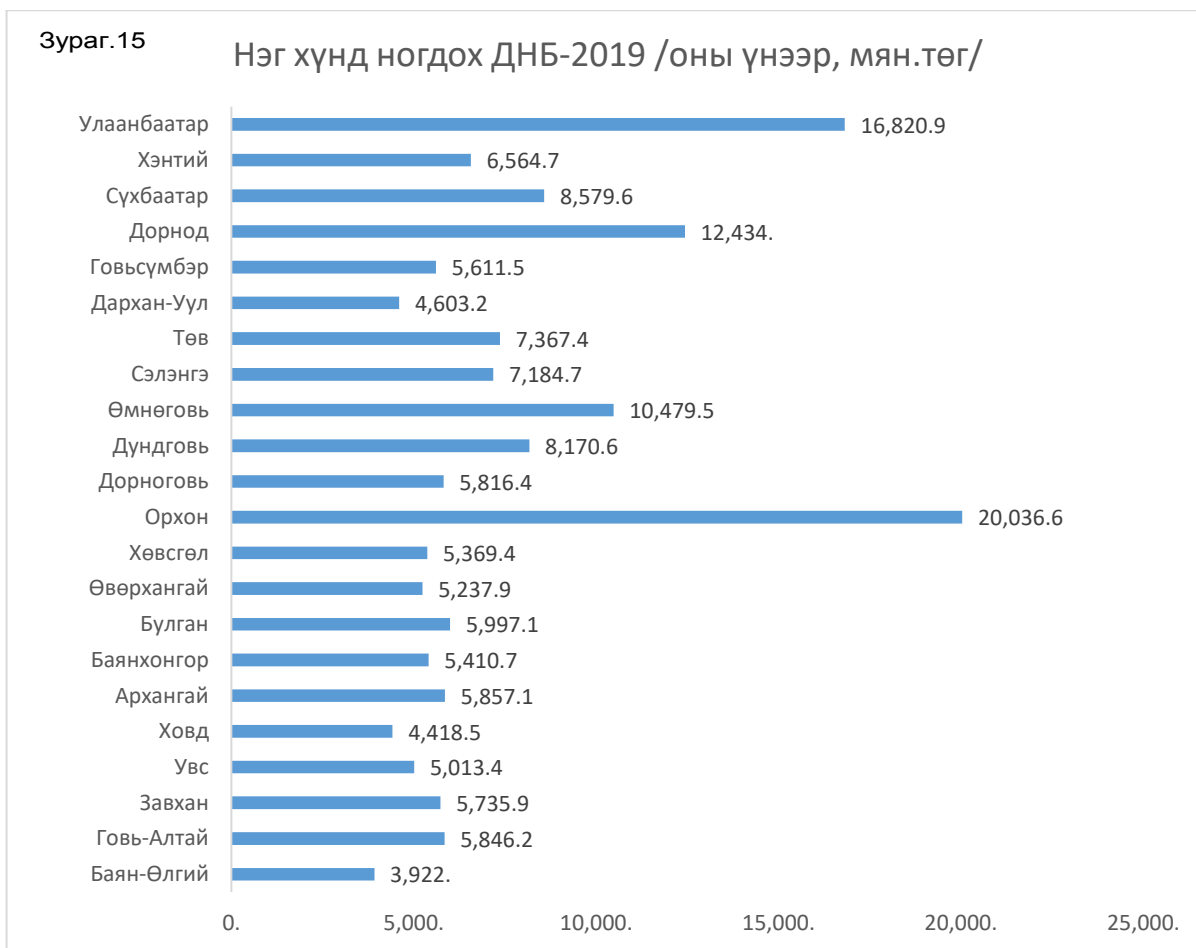
Хүснэгт-14. Дундговь аймгийн ДНБ-ний бүтэц

Салбар	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*	Эзлэх %
ДНБ, зах зээлийн үнээр /сая.төг/	213115	237565.8	226072.5	258177	328291.5	380983.3	100
Хөдөө аж ахуй	130102.3	142675.6	124658.5	146308.6	197577.4	219446.4	57.6
Үйлдвэрлэл Барилга	22484.8	28584.6	32184.7	38060.5	53905.2	75053.7	19.7
Үйлчилгээ	61011.6	66584.3	69491.7	74036.1	76809	86483.2	22.7

Аймгийн 1 хүнд ногдох ДНБ 2018 онд 8170,6 мянган төгрөгт хүрсэн байгаа нь өмнөх оны үзүүлэлтээс 19,1 хувиар өссөн үзүүлэлт юм. Зурагт аймгийн нэг хүнд ноогдох ДНБ-ийг сүүлийн 10 жилээр харууллаа. /Зураг.14/

Нэг хүнд ногдох ДНБ 2019 онд улсын дундаж 11566.5 мянган төгрөг , Улаанбаатар хот 16,820.9 мянган төгрөг байгаа бол Орхон аймгийн нэг хүнд ногдох ДНБ хамгийн өндөр буюу 20,036.6 мянган төгрөг байна. Манай аймгийн хувьд 8,170.6 мянган төгрөгт хүрсэн нь 21 аймгаас нэг хүнд ногдох ДНБ-ээрээ 6 дугаарт эрэмбэлэгдсэн үзүүлэлт юм. Зурагт нэг хүнд ноогдох ДНБ-ийг Улаанбаатар хот болон 21 аймгуудаар зэрэгцүүлэн харууллаа. /Зураг.15/

2019*- 2019 оны ДНБ-ийг урьдчилсан гүйцэтгэлээр тооцсон болно.

Дүгнэлт

Дундговь аймгийн аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт 2019 онд /оны үнээр/ нийт 10445.5 сая төгрөг болсон байна. Энэ нь өмнөх онтой харьцуулахад 12.0 хувиар буюу 515.2 сая төгрөгөөр өссөн үзүүлэлт юм. Дээрх өсөлтөнд уул уурхай олборлох аж үйлдвэр 26.3 хувиар, цахилгаан дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамж үйлдвэрлэл 2.1 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна Мөн тухайн онд өмнөх онтой харьцуулбал боловсруулах аж үйлдвэрийн салбар 5.1 хувиар өссөн байна.

Дундговь аймгийн хэмжээнд 2019 онд 146164.5 сая төгрөгийн барилга угсралт их засварийн ажил хийгдэж, өнгөрсөн онтой харьцуулахад 15 дахин өссөн байна. Энэ онд 145466.5 сая төгрөгийн барилга угсралтын ажил , 698.0 сая төгрөгийн их засварын ажил хийжээ.

Тээвэр 2019 оны байдлаар зорчигч тээвэр 28.5 мянга болж өмнөх оноос 3.7 хувиар буурч, зорчигч эргэлт мөн 4.4 хувиар буурч 7782.5 мян.хүн.км болсон байна. Зорчигч тээврийн орлого 33.9 сая төгрөг болж өмнөх оноос 0.5 хувиар буюу 0.2 мянган төгрөгөөр буурсан байна.

Холбооны салбарын мэдээгээр 2019 онд тарифын орлого 474.9 сая төгрөг болж өмнөх онтой харьцуулахад 10.1 хувиар өссөн байна. Интернэт цэгээр

үйлчлүүлэгчдийн тоо 2637 болж өмнөх онтой харьцуулахад 2 дахин өссөн бол суурин телефон цэгийн тоо 399 болж мөн 14.7 хувиар буурчээ.

2019 оны аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн оны үнээр урьдчилсан гүйцэтгэлээр 380.9 тэрбум төгрөг болж өмнөх онтой харьцуулахад 16 хувиар буюу 52.7 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна. 2019 оны ДНБ-ий бүтцийг салбараар авч үзвэл ХАА-н салбар 57.6 хувь, Аж үйлдвэрлэл, Барилгын салбар 19,7 хувь, Үйлчилгээний салбар 24 хувийг тус тус эзэлж байна.

Аймгийн 1 хүнд ногдох ДНБ 2018 онд 8170,6 мянган төгрөгт хүрсэн байгаа нь өмнөх оны үзүүлэлтээс 19,1 хувиар өссөн үзүүлэлт юм.

Ашигласан ном материал

1. Монгол улсын статистикийн эмхэтгэл 2013-2017
2. Аймгийн нийгэм эдийн засгийн танинцуулга 2013-2018
3. Дундговь аймгийн товч түүх 1991 он
4. Аймгийн БР сан 2012-2018
5. www.nso.mn
6. www.1212.mn

ХААГ-ын жижиг дунд үйлдвэрлэл хариуцсан мэргэжилтэн Ж.Мөнхбаяр

ХОХБТХ-ийн Байгаль орчин, аялал жуулчлал, ашигт малтмал, уул уурхайн бодлого хариуцсан мэргэжилтэн П.Очирбат

УТАС: 70593715, 85585554

ФАКС: 70593715,

И-МЭЙЛ: Dundgovi@nso.mn,

ХАЯГ: ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР 319,320 ТООТ
ТАНИЛЦУУЛГА БЭЛТГЭСЭН:

АХЛАХ МЭРГЭЖИЛТЭН:

Г.АРИУНЖАРГАЛ

ХЯНАСАН:

ХЭЛТСИЙН ДАРГА:

Б.ЭНХТУЯА

2020 ОНЫ 06 САРЫН 30